

**ЗЕМЕЛЬНЕ, АГРАРНЕ, ЕКОЛОГІЧНЕ ТА ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО.
ТРУДОВЕ ПРАВО ТА ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

УДК 349.6; 330.15

Книш Віталій Васильович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права і процесу
Івано-Франківського університету права
імені Короля Данила Галицького

Касіянчук Василь Дмитрович,
кандидат технічних наук, старший науковий
співробітник, академік АІНУ,
професор кафедри будівництва, радник ректора
Івано-Франківського університету права
імені Короля Данила Галицького

Боцюрко Володимир Іванович, доктор медичних наук, професор Івано-Франківського національного медичного університету; **Косьмій Михайло Михайлович**, кандидат юридичних наук, доцент, декан факультету архітектури і будівництва Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького; **Криховецький Іван Зеновійович**, кандидат економічних наук, доцент, заступник декана економічного факультету Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького; **Касіянчук Микола Васильович**, інженер харчової промисловості, підприємець

**ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ
ЛІКУВАЛЬНО-ПРОФІЛАКТИЧНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ**

Стаття висвітлює правові механізми, які дають можливість організувати виробництво і реалізацію продукцію лікувально-профілактичного призначення із місцевої рослинної сировини. Проаналізовано харчову цінність окремих видів плодово-ягідної, дикорослої і нетрадиційної сировини. Визначено можливості збільшення обсягів вирощування і заготівлі цієї унікальної сировини в Івано-Франківській області. Запропоновано універсальну безвідходну технологію переробки плодів, овочів, ягід і грибів на напівфабрикати для виробництва лікарських засобів, біологічно-активних харчових добавок і наповнювачів для виробництва продукції лікувально-профілактичного призначення. Авторами запропоновано на законодавчому і регіональному рівні запровадити систему стимулювання за організацію виробництва і реалізацію продукції лікувально-профілактичного призначення і визначити міру відповідальності за невиконання запланованих завдань.

Ключові слова: екологічне право, природоресурсне право, біологічна цінність, вітаміни, мікроелементи, лікувально-профілактичні ресурси.

Постановка проблеми. Постійне зростання цін на якісну харчову продукцію, лікарські засоби та біологічно-активні добавки закордонного виробництва, продовольчу проблему в світі зобов'язує громади і владні структури всіх рівнів в інтересах національної економіки України на більш повне використання місцевих природних ресурсів, зокрема природних багатств лікувальної та нетрадиційної сировини. Це дасть можливість раціональніше використовувати землі нашого краю і особливо землі лісового

фонду, підвищити раціональне використання лісових ресурсів, комплексну продуктивність лісів та земель, які не використовуються або малопродуктивні на основі інтенсивного впровадження сучасних досягнень науково-технічного прогресу.

У вирішенні цих завдань особливе місце займає збільшення обсягів використання дикорослих ягід, плодів і грибів. В Карпатах найбільш поширеними є малина, ожина, горобина, чорниця, суниця, калина і ін. Дикорослі ягоди і плоди містять органічні кислоти, вітаміни, мінеральні солі і речовини, які мають не тільки біологічну, харчову цінність, але можуть в значно більших обсягах використовуватись для виробництва ефективних лікарських засобів. В Україні зростає до 100 видів їстівних грибів, з яких збирають і використовують у харчуванні 10-15 видів. Гриби мають в своєму складі до 45% білків, до 13% жирів, до 60% вуглеводів [4].

Серед нетрадиційної сировини особливе місце займає топінамбур (земляна груша, сонячний корінь). Він має унікальний хімічний склад, багатий на біологічно-активні речовини. Топінамбур сам та продукти, виготовлені з нього мають радіопротекторні та імуномодельючі властивості [10]. А тому назріла потреба в Україні і, зокрема, в нашій області в створенні умов, дієвих правових механізмів для організації збільшення обсягів заготівлі дикорослих плодів, ягід і грибів, організації вирощування топінамбура на землях, які не використовуються під традиційні культури та організації на їх основі виробництва і реалізації лікарських засобів, біологічно-активних добавок та продукції лікувально-профілактичного призначення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити, що науково-дослідними роботами з питань удосконалення правового регулювання виготовлення продукції лікувально-оздоровчого призначення, а також розробкою нових технологій виробництва у цій сфері успішно займаються і мають позитивні результати Івано-Франківський національний медичний університет, Національний університет харчових технологій, Івано-Франківський університет права імені Короля Данила Галицького. Матеріали досліджень з даної проблематики було висвітлено у цілій низці статей Науково-інформаційного вісника Івано-Франківського університету права імені короля Данила Галицького.

Разом з тим, проблема правового забезпечення організації виробництва продукції лікувально-профілактичного призначення, а також питання удосконалення самого процесу виробництва вищевказаної продукції потребує подальшого комплексного наукового дослідження.

Постановка завдання. Враховуючи вищенаведене, першочерговою метою даної статті є удосконалення правового регулювання у сфері виробництва продукції лікувально-профілактичного призначення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Слід зауважити, що первинною правовою основою у сфері виробництва продукції лікувально-профілактичного призначення є чинний Лісовий кодекс України (далі – ЛК). Зокрема, відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 14 ЛК України, громадяни та юридичні особи, які мають у приватній власності ліси, мають право власності на лісові ресурси та їх використання в порядку, визначеному цим Кодексом.

Згідно п. 3 ч. 1 ст. 19 ЛК України, постійні лісокористувачі мають право власності на заготовлену ними продукцію та доходи від її реалізації;

Відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 20 ЛК, тимчасові лісокористувачі на умовах довгострокового користування мають право отримувати продукцію і доходи від її реалізації. У свою чергу, у порядку п. 3 ч. 1 ст. 22 ЛК України тимчасові лісокористувачі на умовах короткострокового користування мають право власності на заготовлену ними в результаті використання лісових ресурсів продукцію та доходи від її реалізації [7].

Правовою базою у сфері виробництва продукції лікувально-профілактичного призначення також виступає Закон України «Про рослинний світ». Відповідно до ст. 8 даного Закону, використання природних рослинних ресурсів здійснюється в порядку загального або спеціального використання.

Згідно ст. 9 Закону України «Про рослинний світ», у порядку загального використання природних рослинних ресурсів громадяни можуть збирати лікарську і технічну сировину, квіти, ягоди, плоди, гриби та інші харчові продукти для задоволення власних потреб, а також використовувати ці ресурси в рекреаційних, оздоровчих, культурно-освітніх та виховних цілях.

За ст. 10 Закону України «Про рослинний світ» спеціальне використання природних рослинних ресурсів здійснюється за дозволом юридичними або фізичними особами для задоволення їх виробничих та наукових потреб, а також з метою отримання прибутку від реалізації цих ресурсів або продуктів їх переробки. За умови дотримання вимог законодавства можуть здійснюватися такі види спеціального використання природних рослинних ресурсів: 1) збирання лікарських рослин; 2) заготівля деревини під час рубок головного користування; 3) заготівля живиці; 4) заготівля кори, лубу, деревної зелені, деревних соків тощо; 5) збирання квітів, ягід, плодів, горіхів, насіння, грибів, лісової підстилки, очерету тощо; 6) заготівля сіна; 7) випасання худоби [8].

З урахуванням вищевказаної нормативно-правової бази, Івано-Франківське обласне управління лісового та мисливського господарства та лісгоспи області вирішують питання використання дикорослих плодів, ягід і грибів. Рішенням обласної ради від 10.06.2016 р №196-5/2016 встановлені обсяги заготівлі природних рослинних ресурсів місцевого значення на 2016 р. [9]. Ці обсяги значно нижчі рівня 1990 р. Наприклад, в 1992 році заготовляли і переробляли чорноплідної городини 500 т, калини 100 т, малини 1000 т, чорниці 1500 т, шипшини 50 т, яблук 30 тис тон, овочів – 10 тис тон, грибів – 3000 тон, а на цей рік відповідно: 390 т малини, 950 т чорниці, 96 т чорноплідної городини, 75 т ожини, 20 т калини, 10 т шипшини, 1243 т грибів [9].

В недалекому минулому тільки підприємства «Карпатхарчопрому» виробляли більше 1000 найменувань продуктів харчування та напівфабрикатів із місцевої сировини із них майже половина була продукція лікувально-профілактичного призначення.

В творчій співдружності з відомим професором медицини Ф. І. Мамчуром Івано-Франківського медичного інституту (сьогодні – національний медичний університет) та національним університетом харчових технологій розроблені і впроваджені у виробництво безалкогольні напої лікувально-профілактичного призначення «Аметист», «Черемош», «Барсік», бальзами «Полонина», «Говерла», «Чорний Черемош», лікувально-профілактична паста для дитячого харчування «Михасик» та продукт «Вітекс», карпатські чаї «Золоті Карпати», «Яремче», «Делятин», «Лісовий аромат». Спільно з Івано-Франківським НДІ агропромислового виробництва розроблена безвідходна технологія переробки ріпаку на харчову олію і багато інших. Успішно працювала спільна науково-виробнича лабораторія фітохімії, фітотерапії та лікувально-профілактичного харчування [2].

Продукція вироблялась згідно доведених завдань міністерством та облпланом виходячи із науково обґрунтованих потреб і закріплювалась відповідними рішеннями облвиконкому та колеґії міністерства харчової промисловості, а пізніше Агропрому України.

Серед нетрадиційної сировини доцільно виділити топінамбур як найефективнішу сировину для виробництва лікарських засобів та продуктів лікувально-профілактичного призначення. До топінамбура ідеально підходить афоризм батька медицини Гіппократа:

«Їжа має бути лікувальною, а ліки – їстівними» [5] Відомий вчений М. І. Вавілов назвав топінамбур рослиною-велетнем. Топінамбур має унікальний хімічний склад, багатий на біологічно-активні речовини і тому він сам, напівфабрикати та продукти, виготовлені з нього мають імуномоделюючу та радіопротекторну дію. Особливо людство згадувало цю культуру в холодні і голодні часи війн, природних катаклізмів та епідемій. Ця сировина надзвичайно актуальна і сьогодні після погіршення екологічного стану України Чорнобильською катастрофою. Перевага топінамбура над іншими рослинами її унікальна особливість – це наявність в ньому інуліну, який в організмі при вживанні бульб перетворюється в організмі на легкозасвоювану фруктозу. Численні відомості нагромаджені в умовах клінічних випробувань і експериментів народної медицини свідчать про виражену цілющу дію топінамбура при його вживанні в їжу, лікарських засобів, виготовлених на його основі при захворюваннях на цукровий діабет, кишковий дисбактеріоз, гіпертонічної хвороби та ін. [10].

Топінамбур не вибагливий до агротехніки. Він може рости на ділянках, що не удобрюються і які важко використовувати під інші культури. На відміну від картоплі, бульби топінамбура легко перезимовують в землі навіть при температурі 30-40 градусів морозу. Це дає можливість збирати урожай двічі на рік. Науковці нашого університету спільно з спеціалістами агропромислового комплексу провели дослідження, що під вирощування топінамбура в Івано-Франківській області можна виділити щонайменше 10 тис га земель, які не використовуються або непридатні під інші культури. На цих землях при мінімальній врожайності можна вирощувати до 250 тис тон бульб топінамбура і 500 тис тон зеленої маси. Із даної кількості сировини є можливість виготовити 2 млн дал етанолу, 100 тис тон паливних гранул і 7 тис тон порошку топінамбура як напівфабрикат для виробництва продукції лікувально-профілактичного призначення. 100 тис тон паливних гранул, отриманих із зеленої маси топінамбура як альтернативне джерело енергії по своїй теплотворній властивості еквівалентно майже 300 млн м³ природного газу [3].

В світі відомо більше 300 сортів і гібридів топінамбура, а особливе місце в селекції топінамбура займає його гібрид з соняшником. Виведений новий сорт топісоняшника досяг урожайності овальних з гладкою поверхнею бульб 40 і більше тон з гектару. Дослідження показали, що зелена маса топінамбура в 1,5 рази більше поглинає вуглекислого газу як лісові насадження на такій же площі, що являється актуальним для сьогоднішньої екологічної проблеми [5].

Науковці факультету архітектури і будівництва нашого університету спільно з вченими Івано-Франківського національного медичного університету прийшли до висновку, що бульби топінамбура доцільно переробляти на порошок по розробленій на факультеті архітектури та будівництва технології. Дана технологія універсальна і дозволяє виробляти високоякісні фруктово-ягідні, овочеві та грибні порошки, які можуть використовуватись як сировина для виробництва лікарських засобів і біологічно-активні добавки для виробництва продукції лікувально-профілактичного призначення [6]. Виготовлений по нашій технології порошок зберігає всі мікроелементи і вітаміни, його зручно зберігати і транспортувати. Порошок топінамбура служить сировиною для виробництва лікарського засобу «Біфтоп», який розробили на кафедрі ендокринології Івано-Франківського національного медичного університету під керівництвом д.м.н., професора В. І. Боцюрка Лікарський засіб «Біфтоп» використовується для лікування цукрового діабету, кишкового дисбактеріозу і ін. [1]. Він пройшов доклінічні і клінічні випробування і показав високу терапевтичну ефективність. За даними Міністерства охорони здоров'я нашої держави, тільки в Україні зареєстровано більше як 1,2 млн.

хворих на цукровий діабет. І тому організація виробництва препарату та продукції лікувально-профілактичного призначення є на сьогоднішній день надзвичайно актуальним високоєфективним соціально-орієнтованим проектом, дозволяє виробляти вітчизняну продукцію, організувати додаткові робочі місця і поповнювати місцеві бюджети.

Висновки. З метою активізації роботи з організації виробництва лікарських засобів і продукції лікувально-профілактичного призначення з місцевої сировини необхідно, на нашу думку, на законодавчому рівні прийняти нові нормативні акти, які б стимулювали розвиток такого виробництва і вирощування необхідної сировини. Для цього на законодавчому рівні слід регламентувати процедуру виділення пільгових кредитів у цій сфері, встановити повне чи часткове звільнення від сплати податків, сформувати спеціальний цільовий фонд, кошти з якого направляти на розвиток виробництва продукції лікувально-профілактичного призначення.

Список використаних джерел

1. Боцюрко В. І. Лікарський засіб «Біфтоп-М» / В. І. Боцюрко, М. С. Пернач // Патент на корисну модель №102465. Зареєстровано в державному реєстрі патентів на корисні моделі 26.10.2015 р.
2. Енциклопедичний словник – Івано-Франківськ: «Нова Зоря», 2010. – С. 213-214.
3. Касіянчук В. Д. Сухий продукт топінамбура – ефективний напівфабрикат для виробництва продукції лікувально-профілактичного призначення / В. Д. Касіянчук // Галицький лікарський вісник Івано-Франківського національного медичного університету – 2013. – № 3 – С. 103-105.
4. Касіянчук В. Д. Перспективи використання дикоростучих плодів, ягід і грибів в умовах Прикарпаття для виготовлення продукції лікувально-профілактичного призначення / В. Д. Касіянчук, М. М. Ковач, М. В. Касіянчук // Науковий вісник НЛТУ України: збірник науково-технічних праць – Львів: РВВ НЛТУ України 2013. – Вип. 23(7). – С. 152-155.
5. Касіянчук В. Д. Економічні перспективи використання топінамбура, як нетрадиційної сировини / В. Д. Касіянчук// Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені короля Данила Галицького. – Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Івано-Франківського університету права імені короля Данила Галицького, 2013. – Вип.8 – С. 226-271.
6. Касіянчук В. Д. Спосіб виробництва порошкоподібних фруктово-ягідних, овочевих і грибних напівфабрикатів і/або сухопродуктів / В. Д. Касіянчук, М. В. Касіянчук // Патент на корисну модель № 95646. Зареєстровано в державному реєстрі патентів України на корисні моделі 25.12.2014 р.
7. Лісовий кодекс України від 21.01.1994 р. в редакції Закону України від 08.02.2006 р. № 3404-IV // ВВР України. – 2006. – № 21. – Ст. 170.
8. Про рослинний світ: Закон України від 09.04.1999 р. // ВВР України. – 1999. – № 22 – 23. – Ст. 198.
9. Рішення Івано-Франківської обласної ради «Про погодження лімітів використання лісових ресурсів при здійсненні побічних лісових користувань на 2016 рік» від 10.06.2016 р. №196-5/2016.
10. Топінамбур [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ru.wikipedia.org/wiki/топінамбур.

Кныш В. В., Касиянчук В. Д., Боцюрко В. И., Космий М. М. Крыховецкий И. З., Касиянчук М. В. Правовое обеспечение организации производства продукции лечебно-профилактического назначения

Статья освещает правовые механизмы, позволяющие организовать производство и реализацию продукции лечебно-профилактического назначения с местного растительного сырья. Проанализировано пищевую ценность отдельных видов плодово-ягодной, дикорастущей и нетрадиционного сырья. Определены возможности увеличения объемов выращивания и заготовки этой уникальной сырья в Ивано-Франковской области. Предложена универсальная безотходную технологию переработки плодов, овощей, ягод и грибов на полуфабрикаты для производства лекарственных средств, биологически активных пищевых добавок и наполнителей для производства продукции лечебно-профилактического назначения. Авторами предложено на законодательном и региональном уровне ввести систему стимулирования за организацию производства и реализацию продукции лечебно-профилактического назначения и определить степень ответственностью за невыполнение запланированных задач.

Ключевые слова: экологическое право, природоресурсное право, биологическая ценность, витамины, микроэлементы, лечебно-профилактические ресурсы.

Knysh V. V., Kasiyanchuk V. D, Botsyurko V. I., Kosmiy M. M., Krykhovetsky I. Z., Kasiyanchuk M. V. Legal support of the organization of production of therapeutic and prophylactic purpose

The article deals with the legal mechanisms to organize production and sales of therapeutic and prophylactic purpose with local herbs. Analyzed the nutritional value of certain types of fruit and berries, wild and unconventional materials. Possibilities of increasing the volume of the cultivation and harvesting of this unique raw material in Ivano-Frankivsk region. A universal non-waste technology for processing of fruits, vegetables, berries and mushrooms in the semi-finished products for the production of medicines, biologically active food additives and fillers for the production of therapeutic and prophylactic purposes. The authors suggested the legislative and regional level, to introduce a system of incentives for the organization of production and sales of therapeutic and prophylactic purpose and determine the extent of liability for failure to comply with the planned objectives.

Key words: environmental law, nature and resources law, biological value, vitamins, trace elements, medical and preventive resources.

Надійшла до редакції 3 листопада 2016 р.

